

Vesthimmerlands Museum

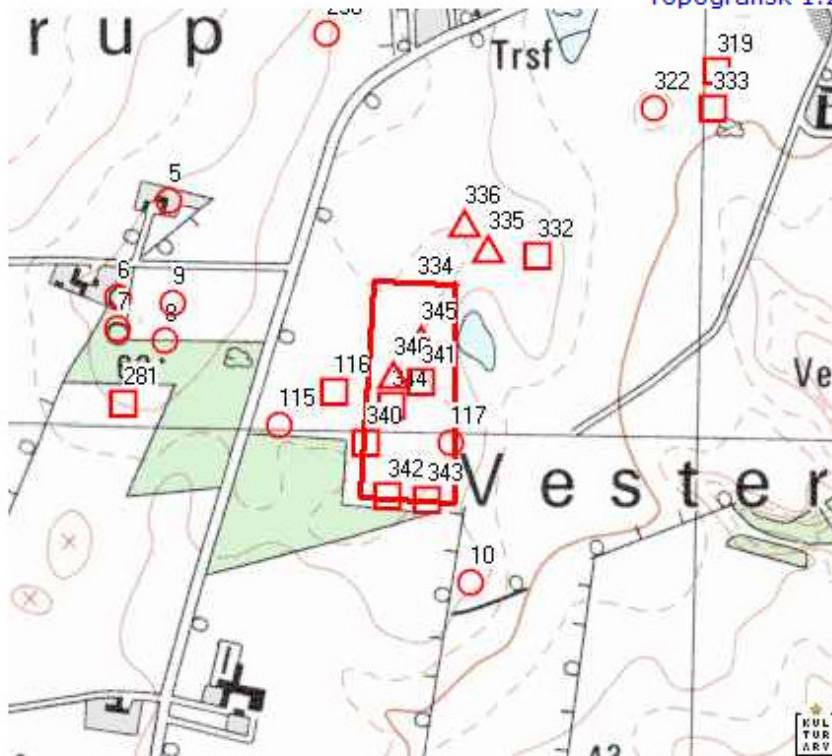
Bygherrerapport for VMÅ 2608/2609 Svenstrup 13-14

Aars sogn, Aars Herred, Aalborg Amt

Stednr. 12.08.14, Sb. nr. 342 og 343

1. Indledning	4
2. Landskabet.....	5
3. Udgravningens metode.....	5
4. Udgravningens resultater og perspektiver.....	6
5. Undersøgelsens perspektiver – regionalt og nationalt.....	8
6. Udgravningens data	9
7. Tidstavle.....	9
8. Faktuelle oplysninger.....	10
9. Litteratur.....	10

Topografisk 1:25.000

Copyright © Kort & Matrikelstyrelsen

1. Indledning

Grundet en planlagt udvidelse af grusgraven ved Blærevej mellem Års og Blære foretog Vesthimmerlands Museum (VMÅ) i sommeren 2008 en forundersøgelse af det berørte område. Ved forundersøgelsen fandtes der adskillige forhistoriske anlæg i form af gruber og stolpehuller. På den baggrund vurderede museet at en egentlig udgravning af dele af det forundersøgte areal var nødvendig. Forud for udgravningskampagnen blev det berørte område inddelt i zonerne 1-3, og de enkelte zoner fik eget udgravningsbudget.

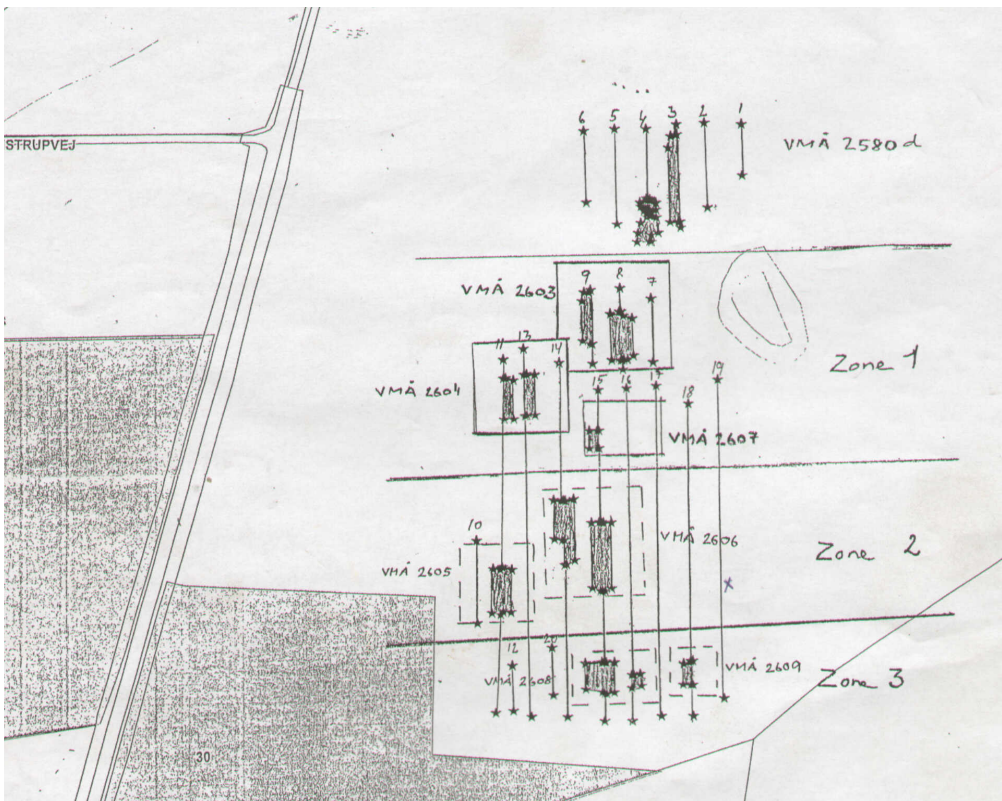

Fig. 1: Lokaltets zoneinddelinger.

Udgravningen af zonerne skete efterfølgende i takt med grusindvindingen, idet zone 1 udgravedes først, derefter zone 2 og til sidst zone 3.

I denne bygherrerapport redegøres der for resultaterne af udgravningen i zone 3. Efter en granskning af den del af forundersøgelsen som berørte zone 3, blev det besluttet at åbne to udgravningsfelter i området. Felterne blev i denne indledende fase tildelt hvert sit journalnummer (VMÅ2608 og VMÅ 2609), men ved selve udgravningen arbejdedes der kun med et journalnummer, nemlig VMÅ 2608/2609.

Udgravningen af zone 3 skal ses i sammenhæng med de tidligere udgravninger i området, som bl.a. har blotlagt et større bopladskompleks med gårde og gruber fra bronzealderen, en udstrakt bebyggelse fra ældre romersk jernalder samt spredte bopladsrelaterede anlæg fra Tragtbægerkulturen.

Bygherren er Kroghs Stensiloer a/s, Klim Strandvej 284, 9690 Fjerritslev.

Udgravningen blev påbegyndt den 28. september 2009 og afsluttet den 6. november samme år. I udgravningen deltog stud. mag. Lars Rasmussen, og Cand. mag. Simon Kjær Nielsen, med sidstnævnte som udgravningsleder.

2. Landskabet

Zonerne 1-3 ligger på et stort plateau, som mod øst skråner ned mod Halkjær Ådal.

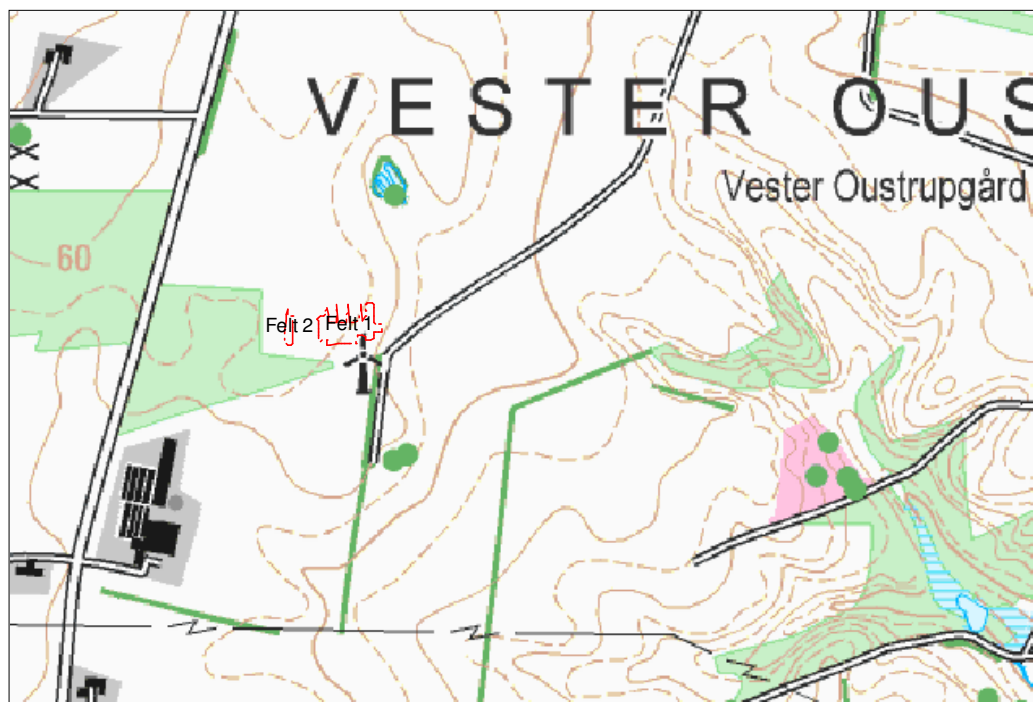

Fig. 2: Udgravningsfelternes placering i terrænet.

3. Udgravningens metode

Muldlaget, der var 25-30 cm tykt, blev fjernet med gravemaskine. I den blotlagte lyse undergrund fremstod de forhistoriske anlæg som mørke pletter. Dette er sporene efter de huller, man i oldtiden gravede til f.eks. husstolper, ildsteder osv..

I Felt 1 blev der oprettet et retvinklet koordinatsystem, med skæringspunkt i 100/100, med stigende y-værdier mod nord og stigende x-værdier mod øst. Feltkoordinaterne blev udsat og forankret med GPS i system i UTM zone 32 Euref89. I felt 2 blev der oprettet et tilsvarende koordinatsystem med skæringspunkt i 200/200.

Med udgangspunkt i koordinatsystemet blev de fremkomne anlæg tegnet i målestoksforhold 1:50, mens udgravningsgrænsen blev indmålt med GPS. På baggrund af de samlede plantegninger blev anlæg udvalgt og snittet. Det vil sige, at den ene halvdel af anlægget blev gravet væk, hvorved dybden og formen på anlægget kunne registreres, hvilket er vigtigt for at kunne få et indtryk af anlæggets beskaffenhed.

Samtlige plantegninger er efterfølgende blevet georefereret i Map Info 8,5, og de indtegnede anlæg er blevet digitaliseret.

4. Udgravningens resultater og perspektiver

I zone 3 blev der åbnet to udgravningsfelter. Felt 1 havde et areal på 2002 kvadratmeter, mens felt 2 havde et areal på 249 kvadratmeter. I felt 1 blev der fundet og udgravet et næsten 34 meter langt toskibet langhus fra den sene del af bondestenalderen samt en del bopladsrelaterede anlæg fra Tragtbægerkulturen. I felt 2 blev der fundet en større grube, antagelig fra bronzealderen.

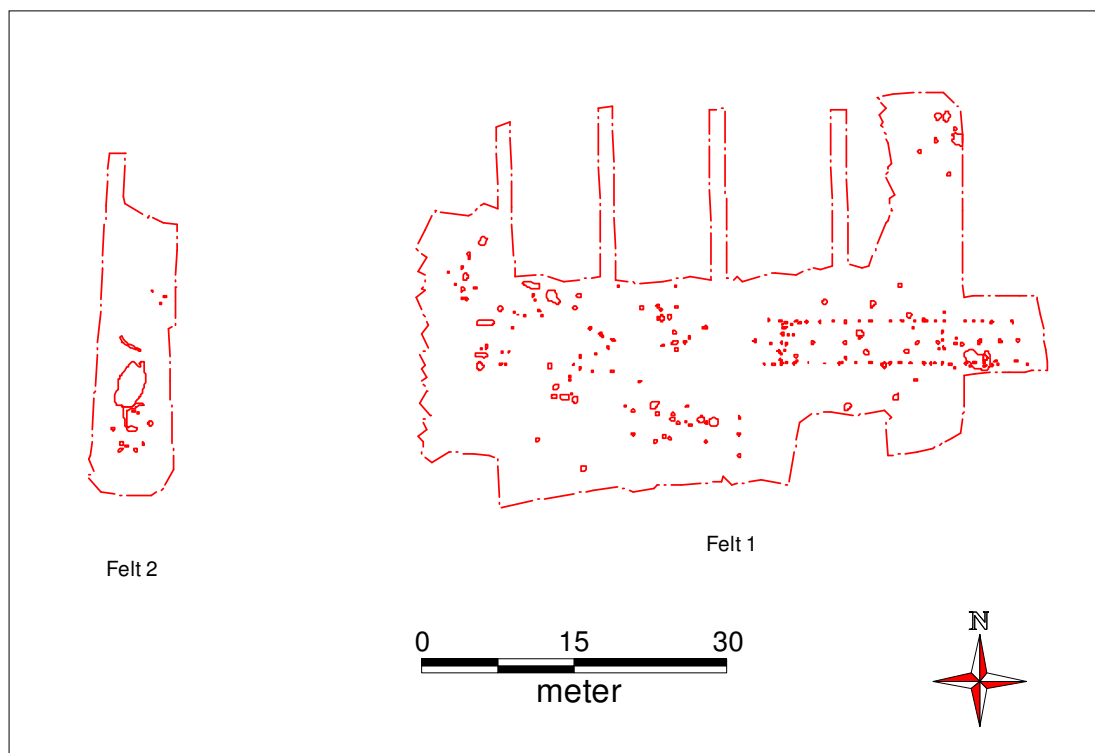

Fig. 3: De registrerede forhistoriske anlæg i de to felter.

Felt 1: Hus A017 er et såkaldt midtsulehus eller toskibet langhus. I et midtsulehus bærer en enkelt række stolper ned gennem husets midte taget. De toskibede langhuse blev opført i Danmark i tiden fra agerbrugets indførsel (ca. 4000 f.Kr.) og indtil begyndelsen af ældre bronzealder (ca. 1700 f. Kr.). Derefter indførtes en ny byggeskik, hvor to indre rækker af tagstolper bar taget. Sådanne huse kaldes treskibede langhuse, og blev opført i hele resten af oldtiden.

Hus A017 ligger orienteret øst-vest. Det har været omtrent 34 m langt og 5,25 m bredt, hvilket vil sige, at det har været næsten 180 m² stort. Husets tag blev båret af ti tagstolper, som var placeret centralt i husets længderetning. De ti tagstolper var bevaret i en dybde af ca. 20-40 cm, og stod med en varierende indbyrdes afstand. Overordnet kan man tale om seks østlige tagstolper og fire vestlige tagstolper. De seks østligste tagstolper stod med en indbyrdes afstand på kun 2,50 meter, mens de fire vestlige stod med en afstand på 4-5 meter. Imellem de østlige og vestlige stolpesæt var der en afstand på hele ni meter uden tagstolper.

I hele husets længde sås stolpehullerne fra husets vægstolper. Vægstolperne har stået med en indbyrdes afstand på 1-2 meter, og de var bevaret i en dybde på mellem 5-20 cm. Mod øst kunne der ikke erkendes nogen form for gavnl, idet væglinierne her blot ophørte. Mod vest ses derimod en linie som kan tolkes som en lige afskåren gavnl, men fem stolpehuller vest for linien syntes at skulle medregnes til husets konstruktion. Omtrentlig midt i henholdsvis syd- og nordvæggen ses en afstand mellem vægstolperne på mere end 2,50 meter. Disse to modstillede ”åbninger” i væggen

tolkes som indgangspartier. Det er værd at bemærke, at indgangene er placeret meget symmetrisk i forhold til det ni meter lange ”tagstolpefrie” rum i husets midte.

De fire indgangsstolper i væglinien udmærkede sig ved stor dybde. Det styrker tolkningen af åbningerne som indgange, men sandsynliggør samtidig, at der ved indgangene har været tale om en konstruktion, som har støttet taget. På den måde har man kunnet undgå generende indre stolper i et område med megen færdsel.

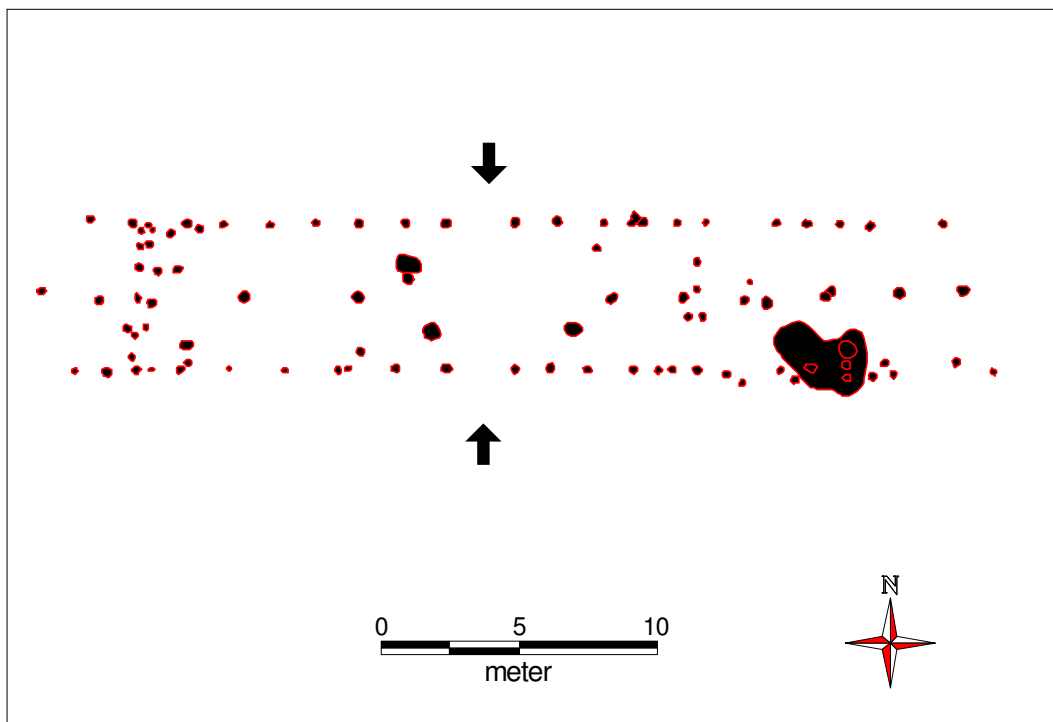

Fig. 4: Hus A017. Pilene viser placeringen af de to modstillede indgangspartier.

Inde i huset blev der fundet en del anlæg som tolkes som levn fra husets brugstid. Disse anlæg var dog meget dårligt bevarede og ingen af dem kunne erkendes som andet end bunden af gruber. Med udgangspunkt i husets arkitektoniske stil dateres det til senneolitikum (Ca. 2400-2000 f.Kr.). Et randskår fra et (formodet) retvægget kravebæger sandsynliggør en datering til den tidlige del af perioden.

I forbindelse med udgravningen af Hus A017 blev der fundet en del bearbejdet flint samt en del fragmentarisk keramik. I alt drejer det sig om 25 fundnumre indeholdende flint og 11 fundnumre indeholdende keramik. Fundene er jævnt fordelt fra hele huset, dog med størst udbredelse ved husets gavle. Dertil kommer, at der blev taget floteringsprøver af samtlige anlæg med relation til huset. Der er tale om i alt ca. 100 jordprøver. Resultatet fra prøverne foreligger endnu ikke, men det er museets håb, at resultaterne kan bruges til en udvidet forståelse af livet i Vesthimmerland for ca. 4000 år siden.

Ca. 25 meter vest for hus A017 fandtes en mindre samling af gruber og stolpehuller, som ud fra keramik i gruberne skal henføres til Tragtbægerkulturen (Ca. 3200-2800 f.Kr.). Disse anlæg er således ca. 1000 år ældre end Hus A017. Fundene fra gruberne består af meget fint ornamenterede lerkarskår fra den tids tragtbægre. Det er værd at bemærke, at stolpehullerne nord for gruberne snor sig i en Z-form. Om der er tale om en konstruktion, og i givet fald hvilken, står foreløbig hen i det

uvise. Foruden den omtalte keramik samt større forekomster af bearbejdet flint hjemtoges der floteringsprøver fra gruberne.

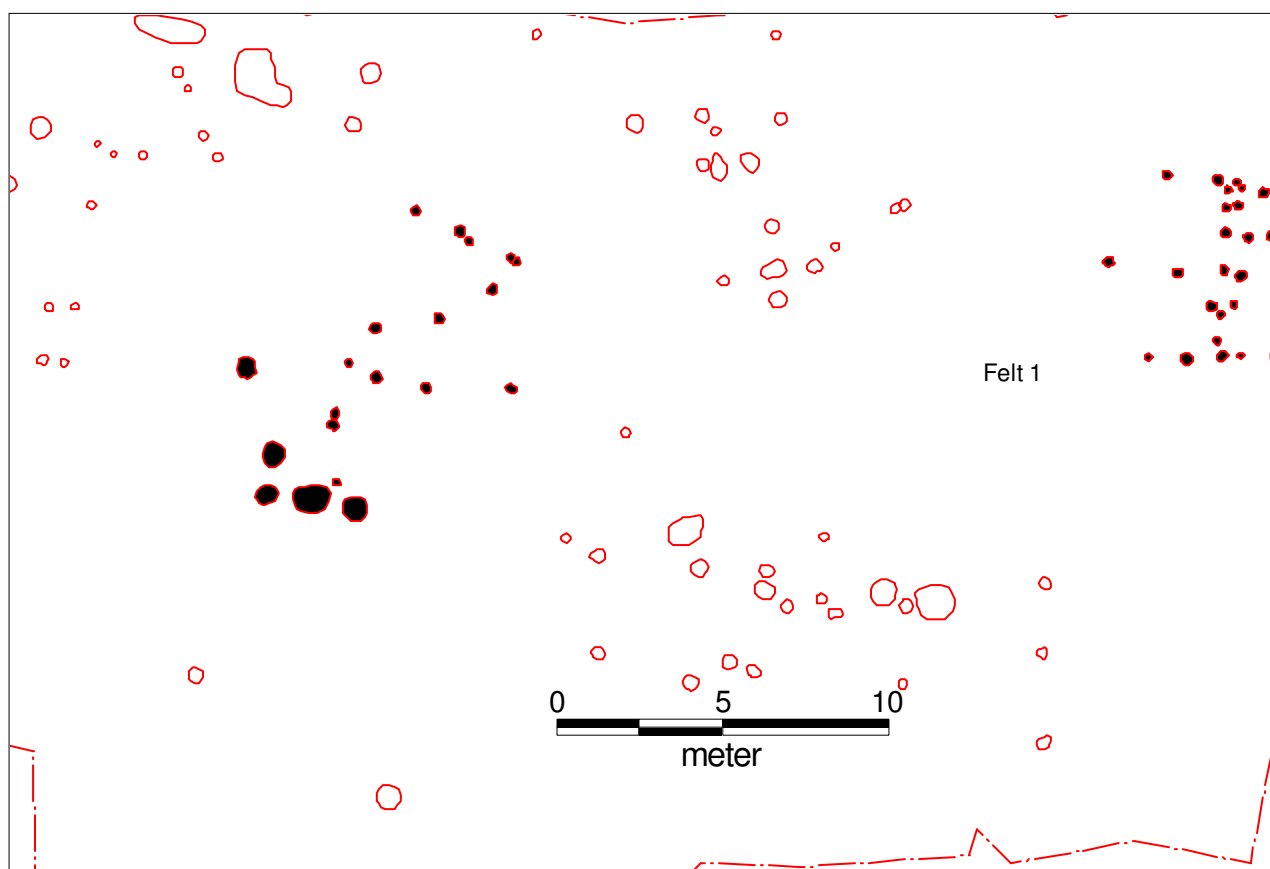

Fig. 5: Koncentration af gruber og stolpehuller som dateres til Tragtbægerkulturen.

Felt 2: Der fandtes her en stor grube som målte ca 6 x 3,50 meter. Gruben skal formentlig ses i sammenhæng med de store gruber/grubekomplekser som blev udgravet i zone 2 (VMÅ 2605/2606). Anlæggene i felt 2 blev ikke udgravet.

5. Undersøgelsens perspektiver – regionalt og nationalt

Det er sjældent, at dokumentere en 4000 år gammel hustomt, som er så velbevaret som hus A017. Det er det ikke bare i Vesthimmerland, men i hele Danmark. Vesthimmerlands Museum har, forud for udgravningen af hustomten kontaktet den naturvidenskabelige afdeling på Moesgaard Museum i Aarhus, for at høre hvilke typer af naturvidenskabelige prøver der kunne forventes at give de bedste resultater i forbindelse med udgravningen af huset. Opfordringen fra Moesgaard var at tage floteringsprøver fra samtlige anlæg i huset. Med disse prøver vil der nemlig ske en indsamling af eventuelle makrofossiler (forkullede frø og korn) fra hele huset. Såfremt materialet i prøverne er stort nok, kan man fastslå hvilke typer af afgrøder husets beboere har dyrket. Dertil kommer, at makrofossiler kan bruges til en C14-datering af huset. Endelig kan det være interessant at kigge på spredningsmønstret af makrofossiler inden for huset.

Jordprøverne er endnu ikke blevet floteret, hvorfor prøvernes potentiale endnu er ukendt. Et godt resultat her vil dog gøre udgravningsresultaterne af hus A017 meget værdifulde – såvel set i et regionalt som nationalt perspektiv.

6. Udgravningens data

Oldsager, original dokumentation, videnskabelige prøver m.v. opbevares på Vesthimmerlands Museum. Her vaskes og nummereres fundene, inden de stilles på museets magasin. Kun et udvalg af de genstande, museet finder ved udgravninger, bliver udstillet. De fleste udgravningsresultater bruges først og fremmest i videnskabelige rapporter i sammenhæng med de øvrige fund, der gøres i museets ansvarsområde.

7. Tidstavle

1500	Nyere tid	Historisk tid
1050	Middelalder	
900	Yngre Vikingetid	Forhistorisk tid
775	Ældre vikingetid	
530	Yngre germansk jernalder	Yngre jernalder
375	Ældre germansk jernalder	
160	Yngre romersk jernalder	
0	Ældre romersk jernalder	Ældre jernalder
200 f.Kr.	Yngre førromersk jernalder	
500 f.Kr.	Ældre førromersk jernalder	
1000 f.Kr.	Yngre bronzealder	Bronzealder
2000 f.Kr.	Ældre bronzealder	
2400 f.Kr.	Dolktid / Senneolitikum	Yngre stenalder (neolitikum)
2800 f.Kr.	Enkeltgravskultur / Mellemneolitikum B.	
3200 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Mellemneolitikum A.	
3900 f.Kr.	Tragtbægerkultur / Tidlignepolitikum	
5400 f.Kr.	Ertebøllekultur	Ældre stenalder (mesolitikum)
6800 f.Kr.	Kongemosekultur	
9000 f.Kr.	Maglemosekultur	
	Ahrensburgkultur	Palæolitikum
	Brommekultur	
12000 f.Kr.	Hamburgkultur	

Arkæologiske perioder og deres begyndelsesdatering i det danske område. Skemaet skal læses sådan, at eksempelvis ældre romersk jernalder begynder omkring år 0 og skifter til yngre romersk jernalder omkring 160 e.Kr. Perioden fra ældre førromersk jernalder til og med ældre romersk jernalder kaldes samlet for ældre jernalder

8. Faktuelle oplysninger

Vesthimmerlands Museums j.nr.: VMÅ 2608/2609 Svenstrup 13-14
Sogn, herred, amt: Aars, Aars, Aalborg
Dansk kulturhistorisk Centralregister: 12.08.14
Bygherre: Kroghs Stensiloer A/S, Klim Strandvej 284, 9690
Fjerritslev
Lodsejer: Erling Sørensen, Oustrupvej 70, 9600 Aars
Areal: Ca.2250 m²
Muldafrømning: dm Entreprenør ApS

Undersøgelsen er betalt af bygherre og Kulturarvsstyrelsen.

9. Litteratur

Forslag til litteratur, hvor det vil være muligt at finde uddybende materiale om de nævnte perioder.

Jensen, Jørgen. 2001. *Danmarks Oldtid. Stenalder 13.000-2.000 f.Kr.* København

Vesthimmerlands Museum d. 19. november 2009.
Cand. Mag. Simon Kjær Nielsen
Arkæolog